EVOLUȚIA RAPORTURILOR SEMANTICE LA NIVELUL UNUI GRAI ALOGLOT

DE

FEODOR CHIRILĂ

Cercetarea monografică a vocabularului unui grai aloglot oferă neîndoios posibilitatea de a scoate în evidență raporturile semantice ce se stabilesc între elementele autohtone din vocabular și cele venite pe calea împrumutului din alte limbi. Este bine cunoscut faptul că împrumuturile, încadrîndu-se în sistemul lexical, nu numai că contribuie la îmbogățirea vocabularului, dar produc totodată modificări importante în semantica lexemelor cu care vin în contact (Pabisowa, *O specyfike*, p. 93).

Studiul nostru încearcă să prezinte unul din multiplele aspecte ale raporturilor semantice la nivelul sistemului lexical al graiului rusesc din Carcaliu și anume cel al evoluției raporturilor sinonimice ca rezultat al împrumuturilor.

Evoluția independentă, prin izolarea timp de aproape două secole de limba rusă comună, din sînul căreia s-a desprins, precum și influența exercitată nemijlocit din partea sistemelor lingvistice străine, cu care s-a aflat în contact, a dus la amplificarea fondului slav din acest grai cu termeni primiți succesiv din slava bisericească, graiurile turcice, ucrainene, românești etc. ; în ultimele decenii, un număr extrem de mare de cuvinte noi a fost însușit din limba rusă standard și, mai ales, din limba română în forma ei populară sau literară. Odată asimilate, toate acestea au devenit elemente organice, proprii sistemului graiului aloglot. Ele au contribuit, fără îndoială, la înnoirea domeniului lexical al acestui grai, imprimîndu-i totodată sinonimiei dialectale un caracter complex și variat, motivat de specificul realității etnografice a acestei zone și, indirect, de condițiile social-economice și istorice în care a trăit populația vorbitoare à graiului aloglot din Carcaliu.

Din analiza concretă a sistemului lexical al graiului aloglot din Carcaliu, județul Tulcea, reiese clar faptul că prezența împrumuturilor lexicale nu duce în mod obligatoriu la înlocuirea imediată a cuvîntului autohton prin cel împrumutat, după cum consideră unii (cf. Barannikova, *K voprosu*, p. 116 ; A.F. Manaenkova, *Jazykovye otnošenija*, p. 54). În acest caz, „propriu" și „străin" coexistă multă vreme și nu întotdeauna se diferențiază semantic. Cauza acestui fenomen constă, credem, în gradul de funcționalitate a cuvîntului

BDD-A24088 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:45 UTC)

împrumutat. Dacă gradul de funcționalitate a cuvîntului împrumutat este mai mare decît al celui autohton, atunci fie că se produce o diferențiere semantică, fie că elementul împrumutat îi reduce gradul de întrebuințare celui autohton, care, în cele din urmă, trece în vocabularul pasiv al graiului. Iată, de exemplu, cazul cuvintelor care formează seria de sinonime : *botínki* / *bukánči* (< rom. *bocanci*, DEX, 594) // *polsapóžki*, unde termenul *polsapóžki* a trecut deja în vocabularul pasiv, iar locul său i-a fost luat de împrumutul românesc *bukánči*, care se substituie în orice context prin *botínki*. Un alt exemplu îl constituie seria de sinonime : *papúc* (< tc. *papuc*, Uș., III, 28; Vasmer, III, 203)// *pantóf*, (DLRM, 581) // *polovínki*, din care lexemele sinonimice *papúc* și *pantóf* coexistă de multă vreme și, de asemenea, se substituie reciproc în orice context, pe cînd *polovínki* se află de mult în vocabularul pasiv.

Este cunoscut faptul că atunci cînd un grai suferă unele schimbări condiționate într-o măsură sau alta de factorii externi, vorbirea este bogată în inovații care intră în concurență atît între ele cît și cu elemente autohtone. Atunci apariția, precum și folosirea sinonimelor totale sînt inevitabile. Este cazul sinonimelor de tipul : *viraplán* / / *samoljót* / / *avijón*, unde toate cele trei cuvinte exprimă, deopotrivă, noțiunea de „aparat zburător". Acest lucru se poate spune și despre seria sinonimică *samokátka* / / *bičikléta* (<rom. *bicicletă*, DEX, 84) sau despre seriile sinonimice *kartóška* / *barabúlja* (< ucr. *barabula*, Hr., I, 28), *žálovanie* / *salár* (< rom. *salar*, DEX, 823) / / *ljáfa* (< rom. *leafă*, DEX, 4 927) ș.a.

De obicei se recurge fie la împrumut, fie la calc atunci cînd, datorită contactului dintre două comunități lingvistice diferite, într-una din ele se ivește necesitatea denumirii unei noțiuni noi. În acest caz se stabilește și un raport de strictă determinare între calc și o noțiune nouă. Fără îndoială că, de exemplu, cuvîntul *maláj* cu sensul „făină de porumb", un împrumut din limba română, a adus, la timpul său, o noțiune nouă în graiul aloglot din Carcaliu. Totuși, un calc sau un împrumut nu apare numai în cazul cînd se ivește nevoia denumirii unei noțiuni noi. În prima etapă a contactului cu noile produse românești și, deci, înainte de a se impune cuvîntul *maláj*, vorbitorii graiului din Carcaliu au calchiat parțial expresia moldovenească *făină de păpușoi* în *papušóvaja muká* (< rom. dial. *păpușoi* „porumb" și *muká* „făină", Candrea, 406 ; Tiktin, III, 1 118), reluînd lexemul rus *muká*. În felul acesta, în graiul din Carcaliu au apărut determinanții opoziționali : *pšenítčnaja muká* / *papušóvaja muká* (cf. mold. : *făină de păpușoi* / *făină de grîu*), care au avut o circulație largă în vorbirea purtătorilor acestui grai. În prezent, sintagma *papušóvaja muká* cedează locul termenului *maláj* din graiul muntenesc și din limba literară (< rom. *mălai*, DEX, 530). Termenul *malaj* însă acoperă în prezent și sensul de „lipie din făină de porumb", pentru care exista deja în grai cuvîntul *kóržyk* - un împrumut din ucraineană (< dim. ucr. *kóržyk*, Hr., II, 283). Ca urmare, cuvîntul dialectal muntenesc *maláj* a intrat în relații sinonimice cu *kóržyk*, care în prezent are, de asemenea, o circulație mai redusă. Așa s-au format serii de sinonime de tipul *papušóvaja muká* / / *maláj* ; *kóržyk* / / *maláj*.

Exemplele de mai sus confirmă, credem, faptul că atunci cînd un grai asimilează numeroase împrumuturi, există mai întîi o identitate de sens între termenul nou și cel autohton. Cu timpul, prin vorbitorii graiului se

BDD-A24088 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:45 UTC)

realizează, în general, o diferențiere semantică a celor două lexeme, bineînțeles, în cazul cînd ambele unități lexicale continuă să existe. Prin urmare, se împrumută cuvinte nu numai pentru a desemna noțiuni noi, dar și din nevoia de a se crea sinonimele necesare preciziei și expresivității. Ca urmare a acestui fapt, graiul din Carcaliu cunoaște extinderea unor serii de sinonime prin împrumuturi, motivată de conținutul comunicării. Astfel, alături de *karaúl'ščik*, apar *kuraǧéj* (< tc. *kuraç*, Radloff, II, 2, 925), *vardíst* (< rom. pop. *vardist*, DEX, 324), *páznik* (<rom. *paznic*, DEX, 663).

Adesea, o nesuprapunere semantică a două sau mai multor unități lexicale ajută la elucidarea valenței lexemului, a distribuției acestuia în context. Așa, de pildă, apropierea semantică a lexemelor *sklad, ambar, depózit, magázin, pógreb, komórka, šoprón, kóšnica, saráj, magazíja*, care exprimă noțiunea „loc de păstrare", nu presupune identitatea lor totală, întrucît, în context, ele posedă posibilități de distribuție proprii.

În analiza cîmpului lexematic al noțiunii „loc de păstrare" plecăm de la premisa că sensul unei unități lexicale nu e un întreg nediferențiat, ci un fascicul de trăsături divizibile (Coseriu, *Sémantique*, p. 153), care este analizabil în elementele conceptuale legate între ele în anumite feluri în conținutul unei noțiuni. Astfel, în conținutul noțiunii „loc de păstrare", de pildă, se pot identifica următoarele trăsături distinctive (pentru exemplificare, ne folosim de procedeul descompunerii în seme, aplicat de B. Pottier, în *Vers une semantique*, p. 117[1]): — încăpere în care se păstrează alimente, lemne, mărfuri etc. (S_1); — clădire în care se păstrează alimente, mărfuri etc. (S_2); — construcție cu acoperiș, dar fără tavan, destinată păstrării materialelor de construcții, mărfurilor, uneltelor etc. (S_3); — construcție cu acoperiș, fără tavan, așezată pe stîlpi, destinată păstrării materialelor de construcții, mărfurilor, uneltelor etc. (S_4); — clădire pentru păstrat cereale (S_5); — încăpere pentru păstrat cereale (S_6); — loc unde se depozitează, pe un vapor, mărfurile transportate (S_7); — construcție de nuiele sau de șipci în care se păstrează știuleții de porumb (S_8); — încăpere subterană în care se păstrează unele materiale sau produse (S_9); — odăiță în care se păstrează alimente sau obiecte care au o întrebuințare mai rară (S_{10}). O astfel de corelație a denumirilor folosite în grai pentru noțiunea de mai sus ar putea fi ilustrată prin tabelul de la p. 114[1].

Marcînd trăsăturile distinctive, tabelul de mai jos evidențiază totodată că fiecare din lexeme își are sferele sale de întrebuințare și, fixîndu-se în anumite clișee, ele nu se pot substitui întotdeauna, deși ca noțiune sînt perfect identice. Din cele 10 lexeme, doar patru coincid semantic și au numărul cel mai mic de seme. Celelalte elemente ale cîmpului lexematic se află însă în raport de sinonimie parțială, întrucît exprimă denumiri ale diverselor varietăți ale noțiunii generale de „loc de păstrare".

[1] Fiecare lexem din tabel este caracterizat prin prezența unui anumit număr de seme marcată cu (+) și prin absența altora marcată cu (—). Această absență reprezintă existența unei opoziții care disjunge lexemul dat de celelalte lexeme caracterizate prin prezența semei respective.

BDD-A24088 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:45 UTC)

Seme / Lexeme	S_1	S_2	S_3	S_4	S_5	S_6	S_7	S_8	S_9	S_{10}
sklad	+	+	−	−	−	−	−	−	−	−
magázin	+	+	−	−	−	−	−	−	−	−
depózit	+	+	−	−	−	−	−	−	−	−
magazíja	+	+	−	−	−	−	−	−	−	−
ambár	+	−	−	−	+	+	+	+	−	−
pógreb	+	−	−	−	−	−	+	−	+	−
kamórka	+	−	−	−	−	−	−	−	−	+
šoprón	+	−	−	+	−	−	−	−	−	−
kóšnica	+	−	−	−	−	−	−	+	−	−
saráj	+	−	+	−	−	−	−	−	−	−

Asimilarea consecutivă a împrumuturilor din alte limbi, ca urmare a evoluției vocabularului, a dus la formarea unor serii de sinonime pentru noțiunea generică de „loc de păstrare". Astfel, lexemul *magázin* a căpătat drept sinonim termenul *sklad* (Dal', IV, 155) din limba rusă standard. Amîndouă s-au păstrat în graiul actual și coexistă, cu toate că au o identitate semantică totală. Ulterior însă, cîmpul lexematic al noțiunii a suferit o evoluție mai complicată. La început lexemelor *magázin* și *sklad* li se alăturase împrumutul lexical *ambár* (< tc. *ambar*, Dal', I, 14) pentru a exprima sensul de „clădire pentru păstrat cereale" (S_5), precum și „încăpere pentru păstrat cereale" (S_6), devenind, în cele din urmă, sinonim al acestora prin înțelesul de „loc de păstrare" (S_1), precum și „clădire în care se păstrează alimente, mărfuri etc." (S_2). Ca urmare a intensificării transportului de mărfuri cu vase fluviale sau maritime, termenul *ambár* și-a căpătat o circulație largă în vorbirea purtătorilor graiului aloglot și și-a lărgit, totodată, sfera sa semantică, primind sensul „loc unde se depozitează, pe vapor, mărfurile transportate" (S_7). În felul acesta, termenul *ambár* a intrat în raporturi de sinonimie parțială cu lexemul autohton *pógreb*, deoarece acesta din urmă, în afară de (S_7), exprimă și o nuanță semantică specifică de „încăpere subterană în care se păstrează unele mărfuri, materiale, produse etc." (S_9).

Ca urmare a noilor condiții economice, lexemele *magázin* și *sklad* cedează în prezent terenul în favoarea împrumuturilor din limba română *depózit* (DEX, 246) și *magazíja* (DEX, 516). Noile împrumuturi cuceresc teren, devenind în prezent cele mai obișnuite cuvinte și pentru sensul exprimat de *pógreb*, preluînd concomitent și domeniile de întrebuințare ale lexemelor autohtone *magázin* și *sklad*. În felul acesta, termenii *depózit* și *magazíja* au intrat în raport de sinonimie totală cu *magázin* și *sklad*, substituindu-se reciproc.

Evoluția semantică se continuă însă: prin noțiunea generală „loc de păstrare", cuvîntul *magázin* a intrat în relații de sinonimie parțială cu *saráj* (Dal', IV, 158) care, pe lîngă sensul general, exprimă și unul mai specializat: „construcție cu acoperiș, fără planșeu de tavan, destinată păstrării materialelor de construcții, mărfurilor, uneltelor etc." (S_3), ceea ce impune încadrarea în cîmpul lexematic a unui alt element, și anume *šoprón* (<rom. *șopron*, DEX,

BDD-A24088 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:45 UTC)

928) care, la rîndul său, exprimă o nuanță semantică nouă, aceea de „construcție cu acoperiș și fără tavan, așezată însă pe stîlpi, destinată păstrării materialelor de construcții, mărfurilor, uneltelor etc." (S_4).

Din cîte știm, purtătorii acestui grai, pe lîngă pescuit și comerț cu pește, s-au ocupat și cu cultivarea pămîntului. Astfel, cerealele (grîul, secara, orzul etc.) le depozitau în hambare, cînd era vorba de cantități mai mari, iar cantitățile mai mici de cereale sau făină le păstrau într-o încăpere mai mică, pe care au numit-o *kamórka* (S_{10}) (Dal', II, 234). Modelul de construcție pentru depozitarea știuleților de porumb, cît și termenul corespunzător au fost împrumutate de la ucraineni: *kóšnica* (Hr., II, 296) „construcție de nuiele sau de șipci în care se păstrează știuleții de porumb" (S_8), care se află într-un raport de sinonimie parțială cu *ambár* prin (S_6).

Analiza raportului semantic dintre unitățile lexicale ale cîmpului nostru demonstrează că cele 10 lexeme se află în raporturi de sinonimie prin sensul general de „încăpere în care se păstrează alimente, lemne, mărfuri etc." (S_1), iar lexemele *magázin, sklad, depózit, magazíja* au rolul unor arhilexeme și pot fi luate drept sememe (totalitatea semelor specifice fiecărui lexem în parte, Pottier, *Vers une sémantique*, p. 122; Greimas, *Sémantique*, p. 34). Ca urmare, cele patru lexeme se află într-un raport de sinonimie totală și pot fi luate, de altfel, ca punct de plecare în explicarea tuturor celorlalte, deoarece sînt identice din punct de vedere semantic și se pot substitui total în orice context, avînd, totodată, o încărcătură semantică mai mare. Celelalte, posedînd fiecare un element de diferențiere semantică, intră în raporturi de sinonimie parțială cu primele patru. În consecință, în cadrul acestui cîmp lexematic se disting cîteva serii de sinonime totale și parțiale: *magázin* / /*sklad* / / *depózit* / / *magazíja*; *sklad* / / *depózit* / / *magázin* / / *šoprón* / /*magazíja* / /*ambár*; *magázin* / / *depózit* / / *sklad* / / *magazíja* / / *ambár* / / *kóšnica*; *sklad* / / *magázin* / / *depózit* / / *magazíja* / / *ambár* / / *pógreb*; *sklad* / / *magázin* / / *depózit* / /*magazíja* / / *ambár* / / *kamórka*. În felul acesta, lexemele existente deja în grai și cele împrumutate parcă și-ar împărți sferele lor, iar sferele acestora pot, într-o măsură mai mică sau mai mare, să se intersecteze, dar niciodată nu se suprapun în totalitate.

Prin urmare, în procesul de adaptare funcțională a lexicului la necesitățile comunicării din noile condiții de trai, cîmpul lexematic al noțiunii „loc de păstrare" se ramifică prin împrumuturi, iar acestea din urmă, intrînd în diverse relații semantice cu elementele existente de mai înainte în grai, contribuie la crearea unui microsistem lexical bine închegat, bazat pe raporturile de sinonimie.

Structura acestui cîmp lexematic reprezintă, așadar, un sistem deschis, în sensul că în procesul evoluției lexicale și semantice a graiului se poate completa oricînd cu noi elemente sinonimice. În felul acesta, se pune capăt lărgirii nelimitate a polisemiei elementelor deja existente în vocabular.

Exemplele analizate mai sus demonstrează că în vocabularul actual al graiului aloglot există o concurență între termenul autohton dialectal și cel împrumutat. O astfel de concurență este mai mare pentru termenii din lexicul uzual, unde lexemele au o încărcătură semantică mai mare și precizia exprimării nu se impune atît de strict. Am înregistrat, astfel, cazuri cînd un cuvînt autohton intră în relații de sinonimie cu mai multe împrumuturi lexicale. De exemplu:

BDD-A24088 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:45 UTC)

pastúch / / mokán (< rom. *mocan*, DEX, 561) ; *pastúch / / vakár'* (<rom. *văcar*, DEX, 919) ; *karaúl'ščik / / páznik* (< rom. *paznic*, DEX, 592) ; *karaúl' ščik / / vardíst* (< rom. pop. *vardíst*, DEX, 324) ; *karaúl'ščik / / kuraǧéj* (< tc. *kuraç*, Radloff, II, 2, 924) ș.a.

Este limpede că unele împrumuturi au redus cîmpul semantic al termenilor ruseşti şi se întrebuinţează paralel cu ele pentru a numi aceleaşi obiecte sau noţiuni, dar cu valori semantice deosebite, contribuind, în felul acesta, la regruparea lexico-semantică a componenţilor unor serii de sinonime. Este, de pildă, cazul seriei de sinonime în care cuvîntul *blok* a restrîns sfera de întrebuinţare a autohtonului *dom*. Ca urmare, cuvîntul *dom* în graiul din Carcaliu exprimă în prezent noţiunea generică de „casă", iar împrumutul românesc *blok* are sens de „casă înaltă, cu mai multe etaje" ; fiind totodată în opoziţie cu *xáta* „casă ţărănească", el intră în raporturi sinonimice şi cu sintagma *bol'šoj* (sau *vysókij*) *dom*. Termenul *strjapúcha*, cunoscut vorbitorilor acestui grai, este folosit cu un sens mai larg de „orice persoană angajată pentru a prepara mîncarea cu prilejul unor munci sau petreceri colective, ocazionale". Persoana calificată în această muncă este însă numită *bukatár'* (< rom. *bucătar*, DEX, 100). Lexemul autohton *máslo* este folosit numai pentru numirea untului, iar noţiunea de ulei vegetal comestibil poartă denumirea de *andilém* (< rom. *untdelemn*, DEX, 906), pe cînd *aléj* (< ucr. *olej*, Hr., III, 52) se menţine cu sensul de „orice lichid gras insolubil, de proveniență vegetală, animală sau minerală, folosit în industrie, alimentaţie etc." . În cazul acesta, împrumuturile contribuie la precizarea unor valori semantice pe care le exprimă lexemele polisemantice. Fără îndoială că astfel de exemple constituie o dovadă grăitoare că sinonimia decurge şi din polisemantism (Graur, *Încercare*, p. 122 ; Kogotkova, *Leksikologija*, p. 8). Au fost înregistrate, de asemenea, cazuri cînd un împrumut reduce sfera de întrebuinţare a mai multor lexeme autohtone, cu care se află în raporturi sinonimice. Este cazul împrumuturilor româneşti *kumnát* şi *kumnáta*, de exemplu, care, ca urmare a frecvenţei lor din ce în ce mai mare în vorbirea purtătorilor acestui grai (dar, se pare că şi în scopul economiei în vorbire), reduc, totodată, sfera de întrebuinţare a lexemelor autohtone *šurják*, *svoják*, *zjat'*, *déver'* şi, respectiv, *nevéska*, *zalóvka*, *svojáčenica*. Frecvenţa acestora în vorbire este în prezent mai redusă, ele menţinîndu-se mai mult la generaţia vîrstnică. La început, graiul din Carcaliu a împrumutat termenul *kumnát* pentru a desemna doar noţiunea de „frate al soţiei" devenind, în felul acesta, sinonim cu autohtonul *šurjak*. Ulterior cuvîntul *kumnát* a început însă să-l concureze pe *svoják* „bărbat, în raport cu soţii surorilor soţiei sale", apoi pe *zjat'* „bărbat, în raport cu surorile soţiei sale" şi pe *déver'* „fratele soţului", reducîndu-le şi lor circulaţia în vorbire. În acest fel, lexemul *kumnát* a preluat treptat şi sensurile lexemelor ruseşti *svoják*, *zjat'* şi *déver'* întrebuinţîndu-se în grai cu aceleaşi înţelesuri din limba română (vezi DEX, 218). Într-o situaţie similară se află şi împrumutul românesc *kumnáta*. Acesta a cunoscut abia în ultimul deceniu o întrebuinţare mai frecventă în grai şi, ca urmare, a restrîns circulaţia lexemelor ruseşti *svojáčenica* „sora soţiei", „soţia în raport cu soţia unui alt frate", *zalóvka* „sora soţului" şi *nevéska* „soţia fratelui", „soţia fratelui soţiei". În ceea ce priveşte lexemele *zjat'* şi *nevéska*, ele se află în opoziţie binară cu *kumnát* şi, respectiv, *kumnáta* numai prin sensul specific de „soţul fiicei" şi, respectiv,

BDD-A24088 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:45 UTC)

„soția fiului" și intră, în cele din urmă, într-un raport de sinonimie parțială. Așadar, termenii *kumnát* și *kumnáta*, care în limba română sînt polisemantici, însușiți fiind de vorbitorii graiului din Carcaliu devin fiecare din ei omonimi, intrînd în relații de sinonimie cu termenii autohtoni : *kumnát / šurják* ; *kumnát / / svojàk* ; *kumnát / / zjat'* ; *kumnát / / dévər'* ; *kumnáta / / / zalóvka*; *kumnáta / / svojáčenica* ; *kumnáta / / nevéska.*

Ca urmare a suprapunerii unor influențe asupra graiului rusesc din Carcaliu se întîmplă adesea o reducere a sferei semantice a vechilor lexeme, dar nu o dispariție totală a lor. Este cazul seriei de sinonime : *karaúl'ščik / / kuraǧéj / / vardíst / / páznik*, unde împrumutul românesc *páznik* aproape că le-a înlăturat din vorbire pe *karaúl'ščik* și mai ales pe *kuraǧéj*. Dar trecerea lui *karaúl'ščik* și *kuraǧéj* în vocabularul pasiv al graiului nu este un fenomen nemotivat, ci o consecință lingvistică a realităților noi.

În alte situații, cuvîntul împrumutat intră în relații de sinonimie cu cel autohton și capătă o poziție dominantă în lexicul graiului din Carcaliu, pe cînd cel autohton este redus treptat sub aspectul răspîndirii și al semantismului său. Așa, de exemplu, împrumutul românesc *saráka* (< rom. *sărac, săracă*, Tiktin, III, 1 363) este extrem de răspîndit răspîndit în graiul din Carcaliu și se află, totodată, în raport de sinonimie cu termenii rusești *bédnyj, bednjága, bednjážka* numai în cazul cînd exprimă noțiunea de „compătimire față de cineva sau de ceva". Așadar, sinonimul *saráka*, fixîndu-se în vocabularul graiului, tinde să reducă sfera de întrebuințare a lexemelor autohtone *bédnyj, bednjážka, bednjága.* În prezent, aceste trei lexeme se întrebuințează doar în sensul de „om sărac din punct de vedere material".

Materialul lexical cercetat de noi pune în lumină faptul că împrumutul reprezintă una din căile de dezvoltare a vocabularului printr-un aflux permanent de cuvinte noi, care completează, pe de o parte, golurile existente în sistemul lexical al graiului aloglot din Carcaliu, iar, pe de altă parte, intră în raporturi de sinonimie cu unitățile lexicale existente deja în grai.

O dată cu asimilarea unor împrumuturi, se înregistrează, așadar, un proces vizibil de reorganizare a structurii semantice a unor (grupuri de) cuvinte. Vocabularul graiului aloglot din Carcaliu parcurge în prezent drumul de la concentrarea sensurilor în cuvinte unice la separarea lor în termeni distincți. La vorbitorii graiului din Carcaliu acest proces credem că este determinat în prezent de nevoia de a se apropia de realitatea românească.

Ca urmare a împrejurărilor istorice particulare în care s-a format și a evoluat (pe un teren lingvistic străin, izolat de limba rusă comună), graiul din Carcaliu a asimilat un număr mare de împrumuturi lexicale din limbile cu care a venit în contact de-a lungul timpului. S-au născut, în acest fel, sinonimele lexicale și are loc procesul de diferențiere, semantică și stilistică a termenilor, sau de restrîngere a utilizării lexemelor vechi față de cele noi.

SIGLE ȘI ABREVIERI

Barannikova, *K voprosu* = L. I. Barannikova, *K voprosu o dialektnoj sinonimii*, în vol. *Voprosy stilistiki*, Saratov, 1962.

Candrea = I. A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*, București, 1931.

BDD-A24088 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:45 UTC)

Coseriu, *Sémantique* = E. Coseriu, *Sémantique diachronique structurale*, în TLL (Strassbourg), II, 1964, nr. 1.
Dal' = Vladimir Dal', *Tolkovyj slovar' živogo velikorusskogo jazyka*, I—IV, Moscova, 1956.
DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, 1975.
Graur, *Încercare* = Al. Graur, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, București, 1954.
Greimas, *Sémantique* = A. J. Greimas, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, Paris, 1966.
Hr. = B. Hrinčenko, *Slovar' ukrainskogo jazyka*, I—IV, Kiev, 1909.
Kogotkova, *Leksikologija* = T. S. Kogotkova, *Russkaja dialektnaja leksikologija*, Moscova, 1979.
Manaenkova, *Jazykovye* = *Russko-belorusskie jazykovye otnošenija*, Minsk, 1978.
Pabisowa, *O specyfike* = Iryda Grec-Pabisowa, *O specyfike izmenenij v leksike ostrovnogo govora*, în „Lingua Posnaniensia", XXIII, 1980, p. 91—98.
Radloff = V. V. Radloff, *Opyt slovarja tjurkskich narečij*, I—IV, Petersburg 1893—1911.
Tiktin = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, I—III, București, 1895—1925.
Pottier, *Vers une sématique* = B. Pottier, *Vers une sémantique moderne*, în TLL, 1, 1964.
Uš. = D. N. Ušakov, *Tolkovyj slovar' russkogo jazyka*, = I—IV, Moscova, 1935—1940.
Vasmer = Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, I—IV, Heidelberg, 1950—1958.

L'ÉVOLUTION DES RAPPORTS SÉMANTIQUES AU RAS D'UN PATOIS ALLOGLOTTE

RÉSUMÉ

Dans cette recherche nous avons essayé de présenter une image complexe de la place qu'occupent les synonymes dans le système lexico-sémantique du patois russe de Carcaliu, district de Tulcea.

De l'analyse des séries synonymiques présentées on constate que, pour le patois envisagé, le trait caractéristique s'avère être un grand nombre de synonymes absolus ou partiels, qui reflètent les rapports entre les mots russes primaires et les mots empruntés, basés sur l'identité sémantique totale ou partielle. Pour illustrer ce que nous avons affirmé, nous nous limiterons à l'analyse d'un champ léxematique qui exprime la notion de „lieu où l'on conserve quelque chose".

Les séries synonymiques du vocabulaire russe de Carcaliu forment un système signifiant dans le processus de l'évolution lexicale et sémantique du patois ; elles peuvent être complétées toujours par de nouveaux lexèmes synonymiques.

Facultatea de Limbi Străine
București, str. Edgar Quinet, nr. 5—7

BDD-A24088 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:13:45 UTC)